

Fidelis Ruppert–Anselm Grün

Krisztus a testvérben

*A felebarát és az ellenség szeretete
bencés szellemben*

BENCÉS KIADÓ
Pannonhalma, 2010

Tartalom

Bevezetés	5
I. Krisztust hallgatni a testvérben	7
<i>Benedek Krisztus hangjára figyel</i>	7
<i>A közös tanácskozás</i>	11
<i>Az egyéni beszélgetés</i>	18
<i>A nehéz testvér</i>	24
II. Krisztussal találkozni a testvérben	31
<i>Benedek mindenkit úgy tekint, mint magát Krisztust</i>	31
<i>Felfedezni a testvérben Krisztust</i>	36
<i>Elfogadni a testvérben Krisztust</i>	40
<i>Krisztust szolgálni a testvérben</i>	44
III. Krisztust szeretni az ellenségben	49
<i>Benedek számol a nehéz testvérral</i>	49
<i>Megbocsátani</i>	51
<i>Hálát adni</i>	58
<i>Gyógyítani</i>	65
Befejezés	73
Jegyzetek	75

Bevezetés

A testvériesség évek óta jelszóként bukkan fel az egyházban és az egyházzól folyó vitákban. E fogalmon az emberek egymás közötti horizontális kapcsolatát értjük, és nemegyszer szembeállítjuk az embernek Istenhez fűződő vertikális kapcsolatával, gyakran azt a látszatot keltve, mintha az elmúlt korok keresztényei kereszténységüket elsősorban a tiszta istenkapcsolatban látták volna, míg napjainkban végre rájöttünk: Krisztust az embertársban kell felfedeznünk és szolgálnunk.

Ha egy pillantást vetünk Szent Benedek Regulájára, kiderül, hogy a szerzetesség atyja már másfél évezreddel ezelőtt világosan látta az emberek iránti szeretet és az istenszeretet közötti összefüggést. Benedek arra tanítja szerzeteseit, hogyan fedezhetik föl és szolgálhatják az embertársban Krisztust, ugyanakkor több mai kísérlettel ellentétben mindig elkerüli azt a veszélyt, hogy a keresztény hitéletet pusztán a testvériességre korlátozza: az embertársak önzetlen szolgál-

latát mély vallásossággal és Krisztus-kapcsolattal fűzi össze.

Jézus szavát Benedek a szerzetesi élet hétköznapijaira alkalmazza: „Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.” (Mt 25,40) Ez az evangéliumi részlet napjainkban döntő szerephez jut a más vallásokkal folytatott párbeszédben. Isten a testvérben lesz láthatóvá. Az emberekkel való bánásmód annak próbája, hogy hiszek-e Istenben, vagy nem, mivel Jézus az istenhitet annak földi alapjára vezeti vissza. A keresztény lelkiesség tehát az embertárs-hoz fűződő viszonyban ölt testet. Forradalmi jelentőségű ez a tanítás, amelyet a Máté-evangéliumban olvasunk, mivel megmutatja, hogy a hit átváltoztatja világunkat, és új kapcsolatokhoz vezet az emberek között. Benedek megértette ezt a forradalmi újdonságot. Ma, amikor a lelkiiséget gyakran olyan gyógy módnak tekintik, amely csak önmaga körül forog, és nem hoz gyümölcsöt az embertársi kapcsolatokban, üdvös lehet a benedeki életmód elsajátítása. Benedek a jézusi szellem követésének egyértelmű kritériumaként az embertárssal való bánásmódot jelöli meg. Mégsem moralizál. Az embertárshoz fűződő kapcsolatot a hittel köti össze. Ha hiszek abban, hogy a testvérben Krisztus van jelen, akkor új módon tudok viszonyulni hozzá.

A nehéz testvér

A korai szerzetesség további tapasztalata, hogy Krisztus épp a nehéz testvér által szól hozzánk. Átala akar mondani valamit, annak a testvérnek nem is egyes szavai, hanem egész magatartása által, akinek szemmel láthatólag semmi köze Krisztushoz és tanításához, sőt éppen szöges ellentétben áll vele; és mégis, azt a testvért, aki annyira nem hasonlít Krisztushoz, mert sért és bánt engem, a korai atyák orvosnak mondják, akit maga Krisztus küldött hozzám.

Ha valaki visszagondol egy testvérrre, aki megbántotta, megsértette vagy kigúnyolta, akkor úgy kell rá emlékeznie, mint egy Krisztus küldte orvosra, és jótevőjének kell tekintenie. Ha ugyanis emészted magad, ez azért van, mert a lelked beteg. Valóban, ha nem volnál beteg, nem szenvednél. Hálásnak kell tehát lenned a testvér iránt, mert neki köszönheted, hogy felismerted betegségedet, imádkoznod kell érte, és amit kapsz tőle, azt úgy kell fogadnod, mint Isten küldte gyógyírt. De ha mérgeledsz miatta, az olyan, mint-

ha ezt mondanád Jézusnak: „Nem kell a gyógyír, többre tartom a gennyet, amely sebéimben képződik.”⁹

Nyilvánvaló: a szerzeteseket tapasztalataik arról győzték meg, hogy a másik, aki megbánt, fölfedi saját betegségemet. Nem reagálnék oly hevesen a bántó szavakra, ha nem gyenge pontomon találnának el. A sértések feltárják azt a pontot, amelyet magam még nem fedeztem föl. Mert ha ismerném és tudomásul venném gyenge oldalamat, akkor a szót, amely emlékezetembe idézi azt, higgadtan tudnám fogadni. Amikor a másik valamely szava felbosszant, mindig be kell látnom, hogy ott még valami nincs rendben. Gázai Dorotheosz egyértelműen fogalmaz:

Előfordul, hogy nyugodtan és békén ülsz celládban. Akkor jön egy szerzetestestvéred, és megbánt szavaival. Indulatba jössz, és meg vagy róla győződve, hogy ha nem tért volna be hozzád, nem bosszantott volna fel, akkor nem követted volna el ezt a hibát. Önámítás! Csak gyenge pontodat érintette, és megmutatta, hogyan kell nagyobb erőfeszítést tenned, ha komolyan akarod venni az erényt. Gondolj a tintagombára. Kívülről tiszta, és szép színekben pompázik, de a tiszta burok csupa szennyet rejt magában. Ha kettétöröd,

meglátod. Ugyanígy tévedtél, amikor azt hitted, hogy békén ülsz celládban. Ha magad nem tudtál is róla, a szenvedély ott volt benned. Testvéred szava fölfedte előtted rejtekhelyét. Ha komolyan veszed Isten irgalmát, akkor igyekezz jobbá válni, megtisztulni, előrehaladni, és be fogod látni, hogy szívből hálnak kell lenned testvéred iránt, mert hozzásegített ehhez az üdvös tapasztalathoz.¹⁰

Hasonló tapasztalat nyilvánul meg egy szentpétervári kereskedő és az optinai sztarec levelezésében (sztarecnek az olyan tapasztalt szerzetest neveztek az orosz egyházban, akihez sokan elzarándokoltak, hogy tanácsát kérjék):

„Szolgálóm felmondott, és a barátaim most egy falusi lányt ajánlanak a helyébe. Ön mit tanácsol? Fölvegyem, vagy ne vegyem?”
„Igen – válaszolta a sztarec –, vedd föl!” Egy kis idő múlva újra írt a kereskedő: „Atyám, engedje meg, hogy elküldjem, mert valóságos démon. Amióta a házban van, csak dühöngök és őrjöngök, s nem vagyok képes uralkodni magamon.” A sztarec ekkor ezt a választ adta: „Nehogy elküldd! Mert angyal, akit Isten küldött, hogy észrevedd, mennyi harag van benned. Erre a régebbi szolgálód sohasem tudott volna rádöbbeneni.”¹¹

A fenti szövegekből megtudhatjuk, hogy a nehéz testvér kétféle pozitív szerepet is betölt.

Először: ráirányítja a figyelmet, mennyi türelmetlenség és harag lakik bennem, így megóv attól az illúziótól, hogy már tökéletes vagyok. Ráébreszt korlátaimra – arra, hogy még nem tudom igazán szeretni az embereket, ha a negatív indulatok ennyire úrrá tudnak lenni rajtam, és hogy még mindig nem békéltem meg magammal, ha egy kis tűszúrás elég, és máris robbanok.

Másfelől a nehéz testvér hozzásegít a jobb önismerethez: mert hiszen másoknak éppen azok a tulajdonságai háborítanak fel, amelyek bennem is megvannak. „Ami bennünk magunkban nincs meg, az nem hoz ki minket a sodrunkból” – mondja Hermann Hesse *Demian* című regényében.¹² Meg kell tehát vizsgálnunk, mi bosszant a másokban, s felismerjük saját hibáinkat. Így a másik segíthet fölfedezni azokat a hibáinkat, amelyeket elfojtottunk, amelyeket nem vallunk be magunknak, mert sértik belső önérzetünket; azokat a hibákat, amelyeknek annyira nem vagyunk tudatukban, hogy észre sem vesszük, és másra hárítjuk őket. Inkább másokon bosszankodunk, csak hogy ne kelljen elismernünk: valójában önmagunk miatt kellene. Aki a saját hibáit csak másokban látja meg, nem jut előbbre. Ezért

nevezik a korai szerzetesek a nehéz testvért, aki ráébreszt minket hibáinkra, Jézus orvosának, aki iránt hálásnak kell lennünk. Krisztus a másik által, másnak a magatartása és szavai által értékes ismereteket nyújthat nekem önmagamról; megmutathatja, mi szorul bennem gyógyulásra.

A korai szerzetesek a nehéz testvérnek még egy harmadik pozitív szerepét is fölfelezték. A másik ember rákényszeríthet arra, hogy gyakoroljam a pozitív viselkedésmódokat: elsősorban a türelmet és a szeretetet.

Arve apát így mesélt egy testvérről, aki napról napra fonta gyékényeit, és eladta őket. Valahányszor bement a városba, hogy gyékényeit eladja, egy testvér mindig kilopta cellájából a megkeresett pénzt. Mégse zárta be az ajtót, hanem két részre osztotta a pénzt, és rátett egy cédulát: „Az Úr szerelmére kérek, a pénznek csak a felét vedd el, a másik felét hagyd meg nekem, hogy legyen miből élnem.” Ám a másik nem fogadta el ezt az ajánlatot, hanem megint mind elvitte a pénzt. Így ment ez éveken át. Akkor a tolvaj megbetegedett. Halálos ágyán arra kérte testvérét, hogy bocsásson meg neki. Az fogta a beteg kezét és lábát, megcsókolta, és ezt mond-

ta: „Az Úr áldja meg ezt a kezét és ezt a lábát, mert megtanítottak rá, hogy szerzetessé legyek.”¹³

Épp az a testvér segítette hozzá élete legüdvösebb tapasztalatához, aki a legtöbb nehézséget okozta számára. Rákényszerítette, hogy keményebben dolgozzon, intenzívebben imádkozzon, és türelmesebben szeressen. Ily módon megtanította arra is, mit jelent szerzetessé válni.

A szóban forgó szerzetes számára maga Krisztus volt az, aki a másik nehezen elviselhető magatartása révén a javára szolgált. Olykor azt hisszük, hogy a nehéz embert el kell hallgattatnunk. Úgy véljük, nélküle könnyebb lenne; nélküle béketűrőbbek és jámborabbak volnánk. De épp az ilyen embertársak tudnak egyre jobban megnyitni bennünket Isten számára, és így végső soron üdvösségünk közvetítői lesznek. Akkor válik a másik üdvösségemre, ha hiszem – ahogy Isten elvárja tőlem –, hogy az isteni gondviselés küldi őt nekem, és általa maga Krisztus szólhat hozzám.

Ez a meggyőződés óvja meg Szent Benedeket attól, hogy sopánkodjon, amiért szerzetesei nem eléggé lelki emberek, és állandó konfliktusokkal nehezítik egymás életét. A mindennapos súrlódásokban Benedek

inkább a lelki növekedés esélyét látja. Általuk tárulnak fel árnyoldalaink, s arra készítetnek, hogy egyre jobban megnyíljunk Istennek. A nehéz testvérrel folytatott vita a szerzetes lelki útjának fontos részét jelenti. Esélyt nyújt számára, hogy saját végső alapját Istenben találja meg.

Jegyzetek

- 9 *Les sentences des pères du désert. Troisième recueil*, szerk. L. REGNAULT, Solesmes, 1976, 98, XVI, 17.
- 10 DOROTHEUS VON GASA, *Geistliche Gespräche*, Kevelaer, 1928, 108.
- 11 METROPOLIT ANTHONY, *Christus begegnen*, Freiburg, 1975, 16.
- 12 Hermann HESSE, *Demian*, ford. HORVÁTH Géza, Budapest, Cartaphilus, 2006.
- 13 *Les sentences*, id. kiad., II, 308, Eth. Coll. 13,80.